

**השתלבותם החברתית של עולי המערב בישראל:
שביעות רצון מהחיים בישראל והגורמים המסבירים אותה**

ד"ר קארין אמית

המכון להגירה ושילוב חברתי- המרכז האקדמי רופין

* דוח זה מבוסס על מחקר שמושרד הקליטה היה שותף במימונו ותכנונו

פברואר 2008

תקציר

במוקד המחקר הנוכחי בחינת השתלבותם החברתית של מהגרים באמצעות תחושת שביעות הרצון שלהם מהחיים בארץ החדשה. בעוד מרבית המחקרים על השתלבות מהגרים התמקדו לאורך השנים בפרמטרים אובייקטיביים המבטאים השתלבות כגון השכלה, עיסוק ושכר (ראה לדוגמא: Borjas, 1990), הפרמטרים הסובייקטיביים זכו לפחות התייחסות מחקרית. ברם, בשנים האחרונות, גובר העניין בחקר התחושות הסובייקטיביות של המהגר ומתחזקת ההבנה כי לתחושות אלו משקל לא מבוטל בתהליך השתלבותו החברתי (McMichael & Manderson, 2004; Massey & Redstone, 2006). המחקר הנוכחי בוחן מהגרים (להלן עולים) שהגיעו לישראל בעשור האחרון מארצות המערב, באופן ספציפי, מצפון אמריקה, ארגנטינה וצרפת. לעולים אלו במוצע פרופיל השכלתי ותעסוקתי גבוה, והגעתם לישראל הנה מתוך בחירה ולא מכורך. המחקר על אוכלוסייה זו דל (Waxman, 1989) ועוסק בעיקר במניעי העלייה שלהם לארץ (Jewish Agency, 2005; Amit & Riss, forthcoming). כמו כן, למרות המאפיינים הדומים של העולים מהמערב יוצאי ארצות המוצא השונות, ישנם הבדלים לא מבוטלים במניעי ונסיבות העלייה שלהם. מטרת המחקר הינה ללמוד על השתלבותם של עולי המערב דרך תחושת שביעות הרצון שלהם בארץ והגורמים המסבירים אותה, תוך השוואה בין יוצאי ארצות המוצא השונות. שאלות המחקר נבחנו באמצעות מדגם מייצג של אוכלוסיית עולי המערב בישראל בנתוני סקר רופין 2007. מהממצאים עולה כי יש דמיון רב במאפיינים הדמוגרפים ובמניעי העלייה של עולי צפון אמריקה ועולי צרפת. עולים אלו הגיעו לישראל בעיקר מתוך מניעים דתיים בעוד עולי ארגנטינה הגיעו בעיקר בעקבות תחושת העדר ביטחון אישי בארץ מוצאם. העולים מארגנטינה פחות משכילים, פחות דתיים, מאופיינים ברמת חיים נמוכה יותר וחשים פחות ישראלים מעולי צרפת וצפון אמריקה. ברם, עולי צרפת וצפון אמריקה יותר מסוגרים אתנית בקהילותיהם. הניתוח הרב משתני לניבוי תחושת שביעות הרצון של כל קבוצת עולים מהחיים בארץ, העלה כי משתנים שונים מסבירים תחושה זו בכל קבוצה. בעוד בקרב עולי צפון אמריקה למגדר, לידיעת השפה העברית ולזהות הנתפסת על ידי הותיקים יש משקל, בקרב עולי צרפת רמת החיים ומניעי העלייה מרכזיים בניבוי ואצל עולי ארגנטינה הוותק בארץ ומניעי העלייה מרכזיים. ממצאי הניתוח הרב משתני מצביעים על חשיבות הבחינה הנפרדת של תהליך ההשתלבות של כל קבוצת עולים בהתאם למאפייניה ולנסיבות עלייתה.

רקע

תהליך השתלבותם של מהגרים בחברה הקולטת נבחן לאורך השנים מכיוונים שונים ותוך התייחסות למגוון גורמים ומאפיינים המשפיעים על התהליך. לצד מאפייני הגירה (כגון, ותק בארץ הקולטת) ומאפיינים דמוגרפים של המהגר (כגון, מגדר וגיל), מאפיינים כלכליים, חברתיים ופסיכולוגיים נמצאו קשורים לתהליך. במחקר הנוכחי נבחנים מאפיינים אלו כמנבאים השתלבות חברתית סובייקטיבית, כפי שבאה לידי ביטוי בתחושת שביעות הרצון של המהגר.

בשנים האחרונות המימדים הסובייקטיביים בתהליך השתלבותם של מהגרים זוכים ליותר התייחסות מחקרית. מרבית העוסקים במימדים אלו הם פסיכולוגים וחוקרי בריאות (לדוגמא: Anson, 1995; Neto, 1995; Pilpel & Rolnik, 1996; McMichael & Manderson, 2004). אך מימדים אלו זוכים לאחרונה להתייחסות מצד חוקרי מדעי חברה אחרים הבוחנים השתלבות מהגרים (לדוגמא: בן רפאל, אולשטיין וגייטס, 1994; Vohra, & Adir, 2000; Massey & Redstone, 2006). Massey & Redstone (2006) בחנו במחקרם השתלבות מהגרים בארה"ב באמצעות סדרה של משתנים סוציו אקונומיים לצד שביעות רצונם מהחיים בארה"ב. מחקרם העלה שהמהגרים המביעים רמות גבוהות יותר של שביעות רצון נוטים יותר להתאזרח ולהישאר בארה"ב באופן קבוע. מחקר זה ואחרים מצטרפים לטענה כי על מנת להעריך את השתלבותו של המהגר בחברה הקולטת, לא די לבחון פרמטרים אובייקטיביים להשתלבותו (כגון רמת הכנסה) אלא יש לבחון גם את תחושותיו באשר להשתלבותו (Lester, 2005).

בעידן הגלובאלי בו אנו חיים, מדינות רבות מתחרות במשיכת מהגרים מיומנים highly-skilled מתוך כוונה להעשיר את ההון האנושי של מדינתם ולתרום לפיתוח הכלכלי (Iredale, 1999; Mahroum, 2001; Quaked, 2002). לפיכך, ההיבטים הסובייקטיביים של ההשתלבות תופסים מקום משמעותי בקרב מהגרים רבים ובעיקר בקרב מהגרים בעלי הון אנושי גבוה, אשר עוזבים את ארצות מוצאם על מנת לשפר את איכות חייהם ועשויים לעזוב את הארץ החדשה אם לא יחוו מסופקים (Brandi, 2001).

אחד האספקטים המרכזיים בחקר השתלבות מהגרים הינו האספקט הכלכלי. הציפייה של המהגר (שאינו פליט) להצליח מבחינה כלכלית בארץ החדשה מהווה לרוב מניע משמעותי בהחלטתו להגר ובמוכנותו לשלם את המחיר החברתי והכלכלי הכרוך בעזיבת ארץ מוצאו. על פי כלכלנים חוקרי הגירה, ההשתלבות הכלכלית באה לידי ביטוי ביכולתם של מהגרים לקבל שכר דומה לזה של ה"ילידים" בעלי אותם המאפיינים (Borjas, 1990; Chiswick, 1979). השתלבותם הכלכלית של מהגרים נבחנת בדרך כלל לאורך זמן תוך לקיחה בחשבון של הוותק בארץ החדשה. אולם, לצד מחקרים המצביעים על שיפור כלכלי משמעותי במצבם של המהגרים עם כל שנת ותק בארץ החדשה עד לסגירת הפער עם ה"ילידים" (Chiswick, 1979), מחקרים על קבוצות מהגרים מסוימות מצביעים על קושי של המהגרים לסגור את הפער ואף על העברתם של הפערים לילדיהם (Borjas, 1994). הקבוצות אשר מצליחות לסגור את הפער הכלכלי מהר יותר הן אותן קבוצות של מהגרים המגיעות מארצות מפותחות עם רמה טכנולוגית גבוהה יותר ועם כישורים ומיומנויות רלוונטיים יותר לארץ החדשה (Semyonov & Lerenthal, 1991). מיומנויות וכישורים אלו בצירוף רמת ההשכלה וידעת השפה המקומית מרכיבים את ההון האנושי של המהגר. לשפה נמצא תפקיד מרכזי בהשתלבות המהגר בשוק העבודה החדש וביכולתו לצמצם פערים כלכליים מול ה"ילידים" (Chiswick, 1998; 2002).

מרכיב מרכזי נוסף, אשר עשוי לשקף השתלבות מהגרים הוא המרכיב החברתי. השילוב החברתי של מהגרים בא לידי ביטוי ברמת ההון החברתי של המהגר ובתחושת הזהות וההשתייכות לחברה. הון חברתי הוא משאב הקשור ליחסים חברתיים תדירים שהפרט או הקבוצה מקיימים ואשר מבוססים על מחויבות הדדית (Bourdieu, 1986). באמצעות ההון החברתי פרטים יכולים להגיע ביתר קלות למשאבים כלכליים ותרבותיים ולהבטיח לעצמם הטבות דרך חברות בארגונים וברשתות חברתיות. מחקרים העוסקים בהשתלבותם של מהגרים בחברה מציינים את מחסור היחסי שיש למהגרים עם הגעתם לארץ החדשה בהון חברתי ביחס לילידי המקום. כדי להתגבר על מחסור זה, מוקמים ארגונים ומתגבשות רשתות חברתיות, הן ברמה המשפחתית והן ברמה הקבוצתית הרחבה יותר על מנת לסייע ולתמוך במהגר (Portes, 1998). ישנה הבחנה בספרות בין הון חברתי מלכד (bonding) המתבסס על רשתות חברתיות בתוך הקבוצה האתנית, לבין הון חברתי מגשר (bridging) המתבסס על רשתות חברתיות החוצות גבולות של קבוצות אתניות (Putnam, 2000). לאור זאת מעניין לאפיין בהקשר

הישראלית את הרשתות החברתיות של עולים מארצות שונות ולבחון האם עולים החברים ברשתות מגשרות חשים שביעות רצון גבוהה יותר מהחיים בארץ בהשוואה לעולים להם חברים בעיקר מארץ מוצאם.

פרמטר נוסף שארצה לבחון בהקשר להשתלבות החברתית הוא תחושת הזרות והשייכות לחברה הישראלית. שאלות הנוגעות לתחושת זהות והשתייכות לחברה הישראלית, המתקשרות גם לרצון לשמר את התרבות ושפת המקור, זכו להתייחסות מחקרית בישראל בעיקר בנוגע לעולים ממדינות חבר העמים (Ben-Rafael et al., 2006), אך לא נבחנו באופן מעמיק ביחס לקבוצות עולים אחרות. הקשר שבין זהות לתחושות שביעות רצון הוכח במחקרים ונמצא כי השילוב שבין תחושת זהות אתנית מקורית חזקה לתחושת זהות מקומית חזקה הוא מפתח להשתלבות והסתגלות (Phinney et al., 2001).

במוקד המחקר הנוכחי עולים שהגיעו לישראל בעשור האחרון מארצות המערב. מאז 1990 הגיעו לישראל כ-85,000 עולים מארצות המערב: מצפון אמריקה (ארה"ב 27,500 וקנדה 3,000), מאמריקה הלטינית (בעיקר מארגנטינה 20,000) ממערב אירופה (בעיקר מצרפת 22,000 ואנגליה 7,500) (למ"ס, 2007). המחקר על העולים לישראל מארצות המערב מועט ולא עדכני (Waxman, 1989; Bensimon & Della Pergulla, 1986). מחקר שערכה הסוכנות היהודית בקרב יהודים בצפון אמריקה ובצרפת בנוגע לכוונות עלייתם לישראל (Jewish Agency, 2005) שופך אור על מניעי העלייה הדתיים של קהילות אלו אך לא עוסק בתהליך השתלבותם בארץ. תהליך קבלת ההחלטות לעלות של עולי צפון אמריקה נבחן במחקרם של Amit & Riss (forthcoming) ומעלה את חשיבותן של רשתות חברתיות בתהליך זה. נסיבות העלייה לארץ של עולי ארגנטינה שונות מאלו של עולי צפון אמריקה וצרפת. מרביתם עלו בעקבות המשבר הפוליטי והכלכלי שפקד את ארגנטינה בשנים 1999-2002 והוביל לפגיעה קשה במעמד הביניים. ככלל, העולים מארצות המערב ובעיקר העולים מצפון אמריקה ומערב אירופה, מאופיינים ברמות השכלה גבוהות יחסית ורובם מחזיקים במקצועות פרופסיונאליים. לאור המודלים הכלכליים, ניתן להניח כי תהליך ההשתלבות הכלכלית של עולים מהארצות היותר מפותחות (צפון אמריקה ומערב אירופה) יהיה מהיר יותר בהשוואה לתהליך המקביל בקרב עולי אמריקה הלטינית. ברם, שיקולי ההגירה אינם בהכרח זהים בקרב הקבוצות השונות של העולים. בעוד עדויות מחקריות מצביעות על מניעים דתיים יותר בקרב עולים מצפון אמריקה ומצרפת העלייה מארגנטינה נבעה בעיקר

משיקולים כלכליים. לפיכך, יתכן ולמרכיב הכלכלי יהיה משקל שונה מבחינת הציפיות ותחושת שביעות הרצון של העולים יוצאי הקבוצות השונות. בנוסף, לאור ההבדלים ברמות הדתיות של קבוצות עולי המערב השונות מעניין לאפיין ולהשוות את הרשתות החברתיות בכל קבוצת עולים. לבסוף, חשוב לבחון מהן תחושות הזהות וההשתייכות לחברה הישראלית של עולי המערב והאם עולים החשים יותר מזוהים עם החברה הישראלית אכן יותר מרוצים מחייהם בארץ. בדיקה אחרונה זו משמעותית בעיקר בקרב מהגרים בעלי הון אנושי גבוה, המבוקשים בארצות הגירה רבות ואשר עשויים לעזוב את הארץ החדשה אם לא יחוו מסופקים (Brandi, 2001).

לאור האמור לעיל, המחקר הנוכחי מציע לבחון את השתלבותם של עולי המערב דרך בחינת תחושות שביעות הרצון שלהם בארץ. המחקר מציע לבחון סדרה של גורמים אפשריים כמנבאים שביעות רצון, תוך הבחנה בין יוצאי ארצות מוצא שונות בקרב עולי המערב.

השערות המחקר הן:

1. לזמן בארץ ההגירה יהיה משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ. ככל שהעולה ותיק יותר בארץ כך גם יחוש יותר מרוצה.
2. למצב הכלכלי יהיה משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ. ככל שמצבו הכלכלי של העולה טוב יותר כך יחוש מרוצה יותר. משקל זה יהיה משמעותי יותר בקרב עולי ארגנטינה מאשר בקרב עולי צפון אמריקה וצרפת.
3. להון האנושי יהיה משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ. ככל שרמת ההשכלה ורמת ידיעת השפה העברית של העולה גבוהות יותר כך יחוש יותר מרוצה.
4. להון החברתי המגשר יהיה משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ. ככל שהרשת החברתית של העולה הטרוגנית יותר מבחינה אתנית כך יחוש מרוצה יותר, וכן ככל שמתגורר בשכונה מעורבת עם ותיקים יחוש יותר מרוצה.
5. לתחושת הזהות יהיה משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ. ככל שהעולה יזדהה יותר עם החברה הישראלית כך יחוש מרוצה יותר מחייו בארץ. כמו כן, ככל שיחוש שהישראלים הותיקים מזהים אותו כישראלי כך יחוש יותר מרוצה מחייו בארץ.

6. למניעי העלייה יהיה משקל בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ. עולים שהגיעו בגלל משיכה

לארץ יהיו מרוצים יותר מעולים שהגיעו בשל דחיפה מארץ מוצאם.

שיטת המחקר

קובץ הנתונים

מחקר זה נערך על מדגם מייצג של עולי המערב בני 20 ומעלה, אשר עלו לישראל מאז שנת 1996. המדגם נלקח מתוך נתוני סקר רופין 2007 אשר בוצע על ידי מכון דהק בשיטת השכבות. הקריטריונים להגדרת השכבה בקרב עולי המערב היו ארץ מוצא (צפון אמריקה ואוסטרליה, דרום אמריקה, צרפת, שאר מערב אירופה) ושנת עלייה. במדגם 405 עולים מהמערב וניתן לאתר בו שלוש קבוצות עולים מרכזיות בהן התמקד המחקר הנוכחי: עולים מצפון אמריקה (242 עולים), עולים מארגנטינה (63 עולים) ועולים מצרפת (50 עולים). המדגם הסופי עליו נערך המחקר כלל 355 עולים.

משתני המחקר

סקר רופין 2007 נערך כסקר טלפוני בו 62 שאלות סגורות, אשר תורגמו לאנגלית, צרפתית וספרדית. הסקר כלל שאלות במגוון רחב של נושאים: שאלות סוציו דמוגרפיות, שאלות באשר למצב הכלכלי והתעסוקתי, שאלות העוסקות בהיבטים סובייקטיביים חברתיים, תרבותיים ואישיים כגון: הגדרת הזהות האישית, העדפות תרבותיות, רשתות חברתיות בין-תרבותיות אשר יש לעולה ומצבו הפסיכולוגי והאישית בעקבות ההגירה. כמו כן יש בסקר שאלות הבוחנות את מניעי העלייה, שביעות הרצון של העולה מתהליך הקליטה ומהחיים בארץ.

המשתנה התלוי במחקר זה הינו שביעות רצון כללית מהחיים - שאלה אשר תשובתה היא על סקלה 1-6.

נבחנה סדרה של **משתנים בלתי תלויים**:

ארץ מוצא - הבחנה בין שלוש קבוצות עיקריות: צפון אמריקה, ארגנטינה וצרפת.

ותק בארץ - מספר השנים מאז העלייה לארץ.

רמת דתיות - באיזו מידה שומר על מסורת דתית (1-4).

השכלה אקדמית - משתנה דיכוטומי יש/אין תואר אקדמי.

מצב כלכלי - מדד להערכת רמת חיים שחושב מתוך סדרה של חמישה משתנים מתוקננים המשווים

לממוצע של כלל עולי המערב: הכנסת משק בית לנפש, שקלול צריכת מוצרים, יכולת כיסוי הוצאות,

בעלות על דיור וצפיפות דיור. מדד זה משמש במדד רופין (אמית וצ'אצ'אשווילי-בולוטין, 2007). רמת המהימנות מסוג עקיבות פנימית אלפא של קרונבאך שהתקבלה עבור מדד זה במחקר גבוהה ($R = .783$). תחושת זהות אישית- באיזו מידה המונח ישראלי מגדיר אותך (1-5).

תחושת זהות נתפסת- באיזו מידה ישראלים ותיקים מתייחסים אליך כאל ישראלי (1-5).
הון חברתי- מיוצג על ידי שני משתנים דיכוטומיים. האחד, כתשובה לשאלה האם מרבית החברים שלך עולים באותה ארץ מוצא (כן/לא). השני, כתשובה לשאלה האם יותר ממחצית השכונה בה אתה מתגורר הם עולים מאותה ארץ מוצא שלך (כן/לא).

ידיעת השפה העברית- מדד שחושב מתוך 4 שאלות באשר לדיבור, קריאה וכתיבה בעברית. מדד זה משמש במדד רופין (אמית וצ'אצ'אשווילי-בולוטין, 2007). רמת המהימנות מסוג עקיבות פנימית אלפא של קרונבאך שהתקבלה עבור מדד זה במחקר גבוהה ($R = .815$).
מניעי דחיפה/משיכה לארץ- משתנה דיכוטומי, היגר מתוך דחיפה מארץ מוצאו או משיכה לישראל, קובץ מתוך סדרה של מניעי עלייה עליהם ענה הנחקר.

ממצאים

החלק הראשון של הממצאים הינו תיאורי. בחנתי סדרה של מאפיינים דמוגרפים תוך השוואה בין שלוש קבוצות העולים המרכזיות המרכיבות את עולי המערב: עולי צפון אמריקה, צרפת וארגנטינה. באמצעות ניתוח שונות חד כיווני נבחנה מובהקות ההבדלים בין הקבוצות. הממצאים מסוכמים בטבלה 1. ממטבלה זו עולה כי הקבוצות אינן שונות באופן מובהק בוותק הממוצע שלהן בארץ, הנמצא סביב 6 שנים. כמו כן, אין הבדל מובהק באחוז הנשואים בקבוצות השונות. ברם, הקבוצות שונות ביתר המשתנים הדמוגרפים. עולי ארגנטינה מבוגרים יותר מעולי צרפת וצפון אמריקה, יש בקרבם אחוז נמוך יותר של גברים ורמת הדתיות שלהם נמוכה יותר מזו של עולי צפון אמריקה וצרפת. מכאן שניתן לראות מבחינה דמוגרפית דמיון רב יותר בין עולי צרפת לעולי צפון אמריקה מאשר בינם לבין עולי ארגנטינה.

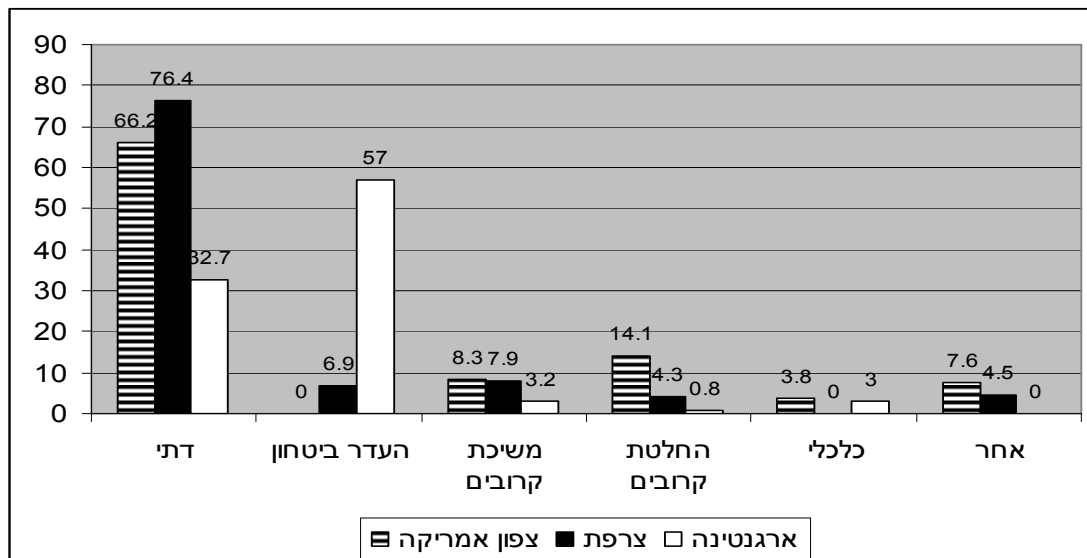
טבלה 1. מאפיינים דמוגרפים של עולי המערב. בחינת הבדלים בין הקבוצות באמצעות מבחן F שונות חד כיווני.

משתנים	עולי צפון אמריקה	עולי צרפת	עולי ארגנטינה	מבחן F
גיל ממוצע (סטיית תקן)	38.53 (10.72)	39.29 (10.62)	44.13 (14.10)	5.97**
% גברים	60%	64.1%	41.1%	4.29*
% נשואים	77.3%	81.5%	67.7%	1.74
מספר שנים ממוצע בארץ (סטיית תקן)	6.16 (3.52)	6.28 (3.48)	5.99 (2.92)	.102
רמת דתיות ממוצעת (1-4)	3.30 (0.84)	3.06 (0.78)	2.13 (0.59)	53.54**
מספר מקרים N	242	50	63	

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

משתנה משמעותי בתהליך העלייה של כל אחת מקבוצות העולים הוא המניע המרכזי לעלייתם. בסקר נתבקשו העולים לבחור את הסיבה המרכזית לעלייתם מתוך רשימה מגוונת של סיבות. הסיבות קובצו למספר סיבות מרכזיות. להלן תרשים המתאר את התפלגות המשתנה עבור כל אחת מהקבוצות.

תרשים 1. מניע העלייה העיקרי לפי פילוח לשלוש קבוצות העולים מהמערב.

מתוך התרשים ניתן ללמוד כי בעוד המניע העיקרי לעלייתם של עולי צרפת וצפון אמריקה הוא המניע הדתי (רצון לחיות ולגדל את הילדים במדינה יהודית), המניע המרכזי בקרב עולי ארגנטינה הוא תחושת העדר הביטחון האישי בארץ המוצא. העולים מצפון אמריקה וצרפת גם מדווחים באחוזים גבוהים

יותר מעולי ארגנטינה כי עלו בעקבות משיכה או החלטה של קרובים. המניע הכלכלי מקבל ערכים נמוכים מאוד בכל הקבוצות. לצרכי המחקר ובהתבסס על הספרות בתחום, הסיבות השונות קובצו למניעי משיכה לארץ (pull) ודחייה מארץ המוצא (push). השוואה זו מעלה כי 99 אחוזים מעולי צפון אמריקה ו-93 אחוזים מעולי צרפת הגיעו לארץ בשל מניעי משיכה, בעוד 41 אחוזים מקרב עולי ארגנטינה הגיעו בשל מניעי משיכה ו-59 אחוזים מהם הגיעו בשל מניעי דחייה מארץ מוצאם. ההבדל בין הקבוצות התקבל מובהק ($F=138.3, p<.01$).

בחינה מתבקשת נוספת היא של ההבדלים בין הקבוצות במשתני המחקר הסוציו אקונומיים הבלתי תלויים כמו גם במשתנה התלוי. בטבלה 2 מוצגים ההבדלים בין הקבוצות במשתנים אלו.

טבלה 2. מאפיינים סוציו אקונומיים של עולי המערב. בחינת הבדלים בין הקבוצות באמצעות מבחן שונות חד כיווני.

מבחן F	עולי ארגנטינה	עולי צרפת	עולי צפון אמריקה	משתנים
50.99**	15.8%	44.7%	75.4%	% בעלי תואר אקדמי
22.97**	-1.97 (1.48)	-.38 (3.07)	.63 (2.94)	מדד רמת חיים (מתוקן בהשוואה לכלל עולי המערב)
4.56*	2.91 (.58)	3.51 (.94)	3.24 (1.17)	תחושת זהות ישראלית אישית (1-4)
.54	3.17 (.64)	3.04 (1.01)	3.02 (1.04)	תחושת זהות נתפסת ע"י ותיקים
5.50**	19%	48%	34%	% בעלי מרבית חברים מארץ מוצאם
1.31	19%	32%	23%	% המתגוררים בשכונה בה יותר ממחצית מארץ מוצאם
7.58**	3.67 (.87)	3.22 (.67)	3.22 (.85)	רמת ידיעת השפה (1-4)
7.39**	4.87 (.92)	5.34 (.86)	5.33 (.83)	רמת שביעות רצון מהחיים בישראל (1-6)

$p<0.01$ ** $p<0.05$ *

מטבלה 2 ניתן ללמוד כי עולי צפון אמריקה הינם המשכילים ביותר מבין עולי המערב. 75 אחוזים מהם בעלי תואר אקדמי לעומת כ 45 אחוזים בקרב עולי צרפת ורק כ 16 אחוזים בקרב עולי ארגנטינה. ההבדלים במאפיין הון אנושי זה בולטים ומובהקים. ברם, ברמת ידיעת השפה העברית לעולי ארגנטינה יש יתרון קל ומובהק על עולי צפון אמריקה וצרפת. בחינת רמת החיים של הקבוצות מעלה כי עולי צפון אמריקה בעלי רמת החיים הגבוהה ביותר, אשר גבוהה מהמוצע של כלל עולי המערב. עולי צרפת בעלי רמת חיים נמוכה יותר מעולי צפון אמריקה ונמוכה במעט מהמוצע של כלל עולי המערב. עולי ארגנטינה

בעלי רמת חיים נמוכה משמעותית הן בהשוואה לשתי הקבוצות והן בהשוואה לכלל עולי המערב. בחינת משתני זהות מעלה כי עולי צפון אמריקה וצרפת מדווחים על תחושה חזקה יותר באופן מובהק של זהות ישראלית בהשוואה לעולי ארגנטינה, אך לא נמצא הבדל מובהק באופן שבו הותיקים מתייחסים אל זהותם. שני משתני ההון החברתי מצביעים על תמונה מעניינת. עולי צרפת וצפון אמריקה מעידים באחוזים גבוהים יותר ובאופן מובהק מעולי ארגנטינה כי מרבית חבריהם הקרובים הם מארץ מוצאם. עולי צפון אמריקה וצרפת גם מדווחים באחוזים מעט גבוהים יותר מעולי ארגנטינה כי הם מתגוררים בשכונות בהם יותר ממחצית התושבים מארץ מוצאם. נתון אחרון זה התקבל לא מובהק. שני משתני ההון החברתי מבליטים בעיקר את סגירותם האתנית של עולי צרפת, להם הון חברתי מלכד יותר מאשר מגשר. לבסוף, לאחר שסקרנו את המשתנים הבלתי תלויים השונים התבוננות על המשתנה התלוי במחקר זה מעלה כי עולי צפון אמריקה וצרפת חשים יותר מרוצים מהחיים בארץ מעולי ארגנטינה. נתון זה התקבל מובהק, אך בולטת בסה"כ תחושת שביעות הרצון הגבוהה של שלושת הקבוצות.

בטרם אעבור לניתוח הרב משתני, מוצגת בטבלה הבאה מטריצת הקשרים הליניאריים בין משתני המחקר בעלי סולם מדידה אורדנאלי ומעלה באמצעות מדד R של ספירמן.

טבלה 3. מטריצת הקשרים הליניאריים בין משתני המחקר עבור עולי צפון אמריקה, צרפת וארגנטינה (N=355).

משתנים	רמת דתיות	רמת חיים	זהות אישית	זהות נתפסת	ידיעת שפה	שביעות רצון
ותק בארץ	.07 (.16)	.11* (.04)	-.02 (.74)	.04 (.46)	.14** (.01)	.03 (.55)
רמת דתיות		.11* (.04)	.02 (.74)	.03 (.61)	-.05 (.39)	.26** (.00)
רמת חיים			.24** (.00)	.05 (.32)	-.10* (.05)	.17** (.00)
זהות אישית				.38** (.00)	-.03 (.60)	.18** (.00)
זהות נתפסת						.18** (.00)
ידיעת שפה						.11* (.04)

$p < 0.01$ ** $p < 0.05$ *

מטבלה 3 ניתן ללמוד כי משתנה המחקר התלוי, רמת שביעות רצון מהחיים בארץ, נמצא בקשר חיובי ומובהק עם כל המשתנים הבלתי תלויים למעט עם המשתנה וותק בארץ. מכאן, שרמת שביעות הרצון מהחיים בארץ עולה ככל שרמת הדתיות עולה, רמת החיים עולה, הזהות האישית והנתפסת עולה וכך גם ידיעת השפה העברית. הקשר המשמעותי ביותר נמצא בין רמת שביעות הרצון למידת הדתיות,

יתר הקשרים די חלשים. רמת החיים של העולה נמצאה קשורה באופן חיובי חלש אך מובהק עם רמת הדתיות שלו ועם הוותק שלו בארץ, ובקשר חיובי משמעותי יותר עם תחושת הזהות הישראלית האישית שלו. תחושת הזהות האישית נמצאה בקשר חיובי משמעותי ומובהק עם תחושת הזהות הנתפסת על ידי ישראלים ותיקים, מכאן שהעולה תופס עצמו כישראלי ככל שהוא חש שהישראלים הותיקים מתייחסים אליו ככזה. ידיעת השפה העברית נמצאה בקשר חיובי מובהק אך לא חזק עם משתנה הוותק בארץ, ובאופן מפתיע בקשר שלילי ומובהק עם רמת החיים. מכאן שככל שרמת החיים עולה ידיעת השפה העברית יורדת. יתכן ונתון זה קשור לעובדה שחלק לא מבוטל מהעולים מהמערב ממשיכים לעבוד בשפת המקור שלהם וחלקם אף עובדים בארץ המוצא שלהם.

על מנת לבחון להעריך את מידת החשיבות של המשתנים השונים בניבוי שביעות רצון, בוצע ניתוח

רב משתני עבור כל אחת מקבוצות המוצא הנחקרות. בטבלה 4 מוצגים הממצאים שהתקבלו מניתוח

רגרסיה רב משתני לניבוי שביעות רצון מהחיים בארץ.

טבלה 4. ממצאי הניתוח הרב משתני: רגרסיה רב משתנית לניבוי שביעות הרצון של עולים.

משתנים		צפון אמריקה		צרפת		ארגנטינה	
מקדם b (טעות תקן)	מקדם Beta	מקדם b (טעות תקן)	מקדם Beta	מקדם b (טעות תקן)	מקדם Beta	מקדם b (טעות תקן)	מקדם Beta
.013*	.163	-.014	-.164	.005	.074	(.007)	
.365***	.221	.242	.130	.219	.116	(.119)	
-.018	-.074	-.010	-.040	.092**	.283	(.151)	
.035	.034	.108	.085	.209	.133	(.080)	
.635	.047	1.03**	.313	.650**	.338	(.990)	
-.090	-.044	-.327	-.182	.385	.147	(.156)	
-.013	-.045	.137***	.451	.081	.133	(.022)	
-.006	-.008	-.006	-.006	-.032	-.020	(.057)	
.181***	.226	-.047	-.055	.161	.095	(.068)	
.060	.035	-.487*	-.274	-.018	-.007	(.137)	
.287*	.149	.392	.195	.377	.142	(.151)	
.255***	.257	-.090	-.070	.092	.088	(.083)	

2.58**	5.27***	2.68**	קבוע הרגרסיה
2.06**	2.51**	3.07***	ערך F
.187	.226	.122	מתאם מרובה (adj) R2
55	43	179	N מספר מקרים

p<0.01 *** p<0.05 ** p<0.1 *

מטבלה זו ניתן ללמוד כי משתנים שונים מסייעים בניבוי שביעות הרצון מהחיים בארץ בכל אחת מקבוצות העולים. בקרב עולי צפון אמריקה למגדר, לזהות הנתפסת על ידי ישראלים ותיקים ולידיעת השפה העברית תרומה בניבוי שביעות רצון. מכאן שעולות מצפון אמריקה מרוצות יותר מעולים מצפון אמריקה, עולים מצפון אמריקה ככלל מרוצים יותר כאשר הישראלים הותיקים תופסים אותם כישראלים וכאשר רמת ידיעת השפה העברית שלהם גבוהה יותר. ידיעת השפה נמצאה כמשתנה בעל המשקל הרב ביותר ($Beta=.257$). גיל העולים מצפון אמריקה נמצא מסביר שביעות רצון אך ברמת מובהקות גבולית ($p<0.1$).

בקרב עולי צרפת המשתנים המסבירים שביעות רצון מהחיים בארץ אחרים. נמצא כי מניעי העלייה ורמת החיים מסבירים שביעות רצון. עולים מצרפת אשר הגיעו בשל שיקולי משיכה לארץ מרוצים יותר מאילו שהגיעו משיקולי דחייה. כמו כן נמצא כי עולים מצרפת להם רמת חיים גבוהה יותר מדווחים על שביעות רצון רבה יותר מהחיים בארץ. משתנה שהתקבל שלילי על גבול המובהקות ($p<0.1$) הוא משתנה ההון החברתי הנוגע ליחסים עם חברים. נמצא כי עולים מצרפת אשר מרבית חבריהם עולים מצרפת פחות מרוצים בארץ. המשתנה בעל המשקל הרב ביותר בניבוי שביעות רצון בקרב עולי צרפת הוא רמת החיים ($Beta=.451$).

בדומה לממצא שהתקבל עבור עולי צרפת, גם בקרב עולי ארגנטינה מניעי העלייה מסבירים שביעות רצון. עולים מארגנטינה אשר הגיעו בשל שיקולי משיכה לארץ מרוצים יותר מאילו שהגיעו משיקולי דחייה. אך בניגוד למתקבל עבור עולי צרפת המשתנה המסביר הנוסף, לו יש את המשקל הרב ביותר בניבוי ($Beta=.338$), הוא הוותק בארץ. העולים מארגנטינה מרוצים מהחיים בארץ ככל שהם ותיקים יותר.

כאשר אנו בוחנים ממצאים אלו מול השערות המחקר ניתן לסכם כי בהתאם להשערה מס' 1 לזמן בארץ ההגירה נמצא משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ רק עבור עולי ארגנטינה. בהתאם להשערה מס' 2 למצב הכלכלי יש משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ, אך רק עבור עולי

צרפת. בהתאם להשערה מס' 3 רמת ידיעת השפה העברית מסבירה שביעות רצון, אך רק עבור עולי צפון אמריקה, אך בניגוד להשערה זו להשכלה האקדמית אין קשר לתחושת שביעות הרצון של עולי המערב. הרשת החברתית של העולה נמצאה משמעותית ותורמת בכיוון המצופה בהתאם להשערה מס' 5, רק עבור עולי צרפת. אך למגורים בשכונה מעורבת עם ותיקים לא נמצא משקל בניבוי שביעות הרצון של העולים מהמערב. על פי השערה מס' 6 לתחושת הזהות משקל חיובי בניבוי תחושת שביעות הרצון בארץ. ממצאי המחקר אינם מאוששים את הטענה כי ככל שהעולה מהמערב מזדהה יותר עם החברה הישראלית כך חש מרוצה יותר מחייו בארץ. אך נמצא כי עבור עולי צפון אמריקה ככל שהם חשים שהישראלים הותיקים מזהים אותם כישראלים כך הם מרוצים יותר מהחיים בארץ. מניעי העלייה נמצאו משמעותיים הן עבור עולי צרפת והן עבור עולי ארגנטינה, עולים מקבוצות אלו שהגיעו בגלל משיכה לארץ מרוצים יותר מעולים שהגיעו בשל דחיפה מארץ מוצאם. סביר כי נתון זה לא התקבל מובהק עבור עולי צפון אמריקה מאחר ורובם המכריע הגיע ממניעי משיכה לארץ.

דיון

בחינת השתלבותם של עולים באמצעות פרמטרים סובייקטיביים לא נחקרה די ואף לא זכתה להתייחסות בהקשר לעולים מארצות המערב בישראל. מאגר הנתונים שעליו התבסס מחקר זה, סקר רופין 2007, מאפשר בדיקה כזו. בניסיון להבין מה מסביר את תחושת שביעות הרצון, של העולים מארצות המערב, מחייהם בארץ נבחנה סדרת משתנים מנבאים: משתני הגירה ומשתני הון אנושי, כלכלי וחברתי, תוך פיקוח על משתנים דמוגרפיים ומשתני הגירה. הניתוחים נעשו בנפרד עבור שלוש קבוצות של עולים מהמערב: עולי צפון אמריקה, עולי צרפת ועולי ארגנטינה.

ממצאי המחקר התיאוריים מצביעים על נקודות דמיון ושוני בין שלוש קבוצות העולים הנחקרות. נמצא דמיון רב במאפיינים הדמוגרפיים ובמניעי העלייה של עולי צפון אמריקה ועולי צרפת. עולים אלו הגיעו לישראל בעיקר מתוך מניעים דתיים בעוד עולי ארגנטינה הגיעו בעיקר בעקבות תחושת העדר ביטחון אישי וכלכלי בארץ מוצאם. עוד נמצא כי העולים מארגנטינה פחות משכילים, פחות דתיים, מאופיינים ברמת חיים נמוכה יותר וחשים פחות ישראלים מעולי צרפת וצפון אמריקה. ברם, עולי צפון אמריקה ובעיקר עולי צרפת יותר מסוגרים אתנית בקהילותיהם.

הניתוח הרב משתני לניבוי תחושת שביעות הרצון של כל קבוצת עולים מהחיים בארץ, העלה כי משתנים שונים מסבירים תחושה זו בכל קבוצה. בקרב עולי צפון אמריקה נשים מרוצות יותר מגברים, כך גם מרוצים יותר עולים אשר שולטים בשפה העברית וחשים שנתפסים ישראלים על ידי הותיקים. בקרב עולי צרפת שביעות הרצון מוסברת על ידי מניעי העלייה ורמת החיים; עולים אשר הגיעו לארץ מתוך משיכה ולא מתוך דחיפה מארץ מוצאם מרוצים יותר, כמו גם עולים שלהם רמת חיים גבוהה יותר. בקרב עולי ארגנטינה הוותק בארץ ומניעי העלייה הם המרכזיים; עולים שהגיעו מתוך משיכה לארץ מרוצים יותר וככל שהוותק בארץ עולה כך גם עולה רמת שביעות הרצון.

ממצאי הניתוח הרב משתני מצביעים על חשיבות הבחינה הנפרדת של תהליך ההשתלבות של כל קבוצת עולים בהתאם למאפייניה ולנסיבות עלייתה. למרות שהעולים הגיעו לישראל בתקופה דומה מארצות הנחשבות מערביות, יש הבדלים בולטים גם במאפיינים שלהם (ביחוד בהשוואה בין עולי צרפת וצפון אמריקה לעומת עולי ארגנטינה) אך גם בגורמים המסבירים את שביעות הרצון שלהם מהחיים בארץ. את עולי ארגנטינה, אשר הגיעו ברובם בעקבות המשבר הכלכלי-פוליטי שפקד את ארצם, ניתן להחשיב כמהגרים כלכליים. לעומתם, עולי צרפת וצפון אמריקה לא הגיעו לארץ משיקולים אלו אלא בעיקר משיקולים דתיים-ציוניים. לאור זאת לא מפתיע כי המשתנה וותק בארץ התקבל מובהק עבור עולי ארגנטינה. משתנה זה נמצא מרכזי במחקרים העוסקים במהגרים כלכליים (Chiswick, 1979; Borjas, 1990). ברם, מחקרים אלו ניסו לנבא באמצעות וותק בארץ החדשה את המצב הכלכלי של המהגר (באופן ספציפי את השכר שלו) ולכן מעניין לראות כי משתנה זה מנבא פרמטר סובייקטיבי, שביעות רצון, בקרב מהגרים כלכליים. מניע העלייה נמצא משמעותי בקרב עולי צרפת וארגנטינה. עולים מארצות אלו שהגיעו מתוך משיכה לארץ (מניעים דתיים בעיקר) היו יותר מרוצים מעולים שהגיעו בשל דחיפה מארץ מוצאם. כאן דווקא מובלט מניע העלייה הדתי כתורם לתחושה של שביעות רצון גבוהה יותר בקרב העולים. מניע זה לא התקבל מובהק עבור עולי צפון אמריקה מאחר ומרביתם עלו משיקולים דתיים ולא הייתה שונות על משתנה זה.

ממצא מעניין נוסף הוא שהמצב הכלכלי, הבא לידי ביטוי ברמת החיים של העולה, נמצא משמעותי רק עבור עולי צרפת. זהו ממצא מפתיע מאחר וניתן היה לשער שהמצב הכלכלי יהיה משמעותי יותר עבור עולי ארגנטינה לאור שיקולי העלייה שלהם. ממצא זה עשוי להעיד כי ההגדרה של עולי ארגנטינה

כמהגרים כלכליים לא בהכרח מתיישבת עם הזפוס הקלאסי של מהגרים כלכליים המקבלים החלטה בצורה רציונאלית רק מתוך שיקולים כלכליים במטרה לשפר את מצבם הכלכלי. בנוסף, ידוע כי שיעור לא מבוטל של עולים מארגנטינה חזר לארץ המוצא כאשר המצב שם השתפר. לכן יתכן כי המשתתפים בסקר הם אותם עולים שנותרו בארץ ועבורם המצב הכלכלי היה מראש פחות חשוב.

הממצאים אשר התקבלו עבור עולי צפון אמריקה מאירים משתנים אחרים המשמעותיים לתחושת שביעות הרצון של העולה: מגדר, שפה וזהות נתפסת. בעוד המגדר של העולה לא נמצא משמעותי עבור עולי צרפת וארגנטינה, הוא נמצא משמעותי עבור עולי צפון אמריקה וניתן ללמוד ממנו כי נשים מרוצות יותר מהחיים בארץ. ממצא זה עשוי להוביל להשערה כי הנשים מצפון אמריקה היו שותפות יותר להחלטה לעלות מאשר הנשים מצרפת ומארגנטינה. עדות מסוימת לשותפות בין המינים בקבלת ההחלטה לעלות ניתן למצוא במחקר אשר בחן את תהליך קבלת ההחלטות של משפחות עולים מצפון אמריקה (Amit & Riss, forthcoming). ברם, על מנת להוכיח טענה זו נדרש מחקר נוסף שיבחן סוגיות אלו גם בקרב עולי צרפת וארגנטינה. שני משתנים נוספים שנמצאו משמעותיים לניכוי שביעות הרצון של עולי צפון אמריקה הם ידיעת השפה ותחושת הזהות הנתפסת. מעניין כי משתנה השפה, אשר בולט במרכזיותו במחקרי הגירה (Chiswick, 1998; 2002), נמצא משמעותי רק עבור עולי צפון אמריקה. בהשוואה ברמת ידיעת השפה הממוצעת בין הקבוצות (טבלה 2) עולי ארגנטינה בעלי הרמה הגבוהה יותר בהשוואה לעולי צרפת ולעולי צפון אמריקה. לפיכך סביר כי מרבית עולי ארגנטינה שולטים בשפה העברית ולכן אין למשתנה זה משקל בניכוי שביעות רצון. באשר לעולי צרפת, הנתון לפיו עולים אלו מתגוררים באחוזים גבוהים בשכונות של עולים מצרפת ומרבית חבריהם מארץ מוצאם מעיד על הון חברתי מהסוג המלכד. קרי, מרבית הקשרים החברתיים של עולי צרפת בתוך קבוצת המוצא שלהם. מכאן, יתכן ולשפה העברית יש פחות חשיבות בתחושת שביעות הרצון שלהם מאחר והם נמצאים בחברת עולים מצרפת ומשתמשים יותר בשפת המקור מאשר בעברית.

הנתון לפיו עולי צפון אמריקה מרוצים יותר ככל שהם חשים שהישראלים הותיקים תופסים את זהותם כישראלית (זהות נתפסת) הוא נתון מעניין אשר לא נחקר די בספרות. מרבית המחקרים העוסקים בזהות המהגר מתמקדים בהגדרה עצמית של זהות (לדוגמא: Phinney et al. 2001). המחקר הנוכחי מצביע דווקא על חשיבות הזהות הנתפסת, קרי, האופן שבו המהגר חושב שזהותו נתפסת על ידי הותיקים.

ממצא אחרון מבליט את הצד של הותיקים הקולטים ואת תרומתם לתחושת שביעות הרצון של המהגרים. יש לא מעט מחקרים הבוחנים את התפיסות של הותיקים כלפי המהגרים. בהקשר הישראלי, לדוגמא, מחקרם של שורצולד וטור-כספא (1997) ניסה לאפיין את האופן שבו תופסים ישראלים ותיקים את העולים מבריה"מ לשעבר ומאתיופיה. ברם, במחקר הנוכחי נבדק האופן שבו העולה תופס את יחס הישראלי הוותיק כלפיו. סוגיה זו זכתה לפחות התייחסות ויש להרחיב ולחקור אותה בעתיד.

המחקר הנוכחי ביקש להעריך את השתלבותם של עולים מבוגרים בחברה הישראלית דרך משתנה סובייקטיבי – תחושת שביעות רצון שלהם מהחיים בישראל. יש לתהות אם זהו האינדיקטור הסובייקטיבי הטוב ביותר לבחינת השתלבותם של מהגרים. בספרות ההגירה מצוינים אינדיקטורים סובייקטיביים נוספים, כגון תפיסת איכות חיים (אמית, 2008) או תחושת רווחה סובייקטיבית (Anson et al., 1996), המעידים על השתלבות מוצלחת של מהגרים. נתוני סקר רופין 2007, עליו התבסס המחקר הנוכחי, לא אפשרו בחינת אינדיקטורים אלו. ראוי להרחיב את מאגר המשתנים הסובייקטיביים והפסיכולוגיים בסקרים הבאים.

עולי המערב, הנמצאים במוקד מחקר זה, הינם עולים בעלי פרופיל סוציו אקונומי גבוה מבחינת רמת ההשכלה ושיעור הפרופסיונאליים בקרבם. במציאות הגלובאלית העכשווית מהגרים אלו, המוגדרים מהגרים מיומנים (highly skilled), "מחוזרים" על ידי ארצות שונות המעוניינות לקלוט אותם. ארצות אלו אף עורכות התאמות במדיניות ההגירה על מנת למשוך אליהן מהגרים אלו, וזאת מתוך ההבנה שקבלת מאגר הון אנושי כזה תתרום משמעותית לקידום הכלכלי והחברתי של ארצם (Iredale, 1999; Mahroum, 2001; Quaked, 2002). גם במציאות הישראלית סוגיה זו רלוונטית. אומנם זכאי העלייה לישראל אינם עוברים מיון על בסיס מאפיינים סוציו אקונומיים, ברם הרשויות הישראליות העוסקות בעלייה מבינות את הפוטנציאל הטמון באוכלוסיית עולי המערב ויכולתה להעשיר את הונה האנושי של החברה הישראלית. ממצאי מחקר זה עשויים לשפוך אור על תהליכי ההשתלבות של עולים אלו ועל תחושותיהם בארץ. מתוך מחקר ראשוני בקרב עולי צפון אמריקה עולה כי לרשתות החברתיות של עולים המתגבשות בארץ יש משקל בעידוד הגעתם של עולים נוספים וכי השיווק המוצלח ביותר של העלייה בקרב קהילות יהודיות מתבצע דרך עולים מרוצים (Amit & Riss, forthcoming). הבנת

הגורמים המסבירים שביעות רצון בארץ יכולה לשמש כלי בידי המוסדות והגופים העוסקים בעלייה ובקליטה.

ביבליוגרפיה

- אמית, ק. (2008). השתלבותם החברתית של ילידי הו"ל בני 50+: איכות החיים כפונקציה של מוצא, ותק בארץ, הון אנושי, כלכלי וחברתי, *ביטחון סוציאלי*, 76.
- אמית, ק. וצ'אצ'אשווילי-בולוטין, ס. (2007) (עורכות). *המדד השנתי להשתלבותם של העולים בישראל – דו"ח 2*. משרד הקליטה והמכון להגירה ושילוב חברתי, המרכז האקדמי רופין.
- בן רפאל, א'. אולשטיין, ע' וגייטס, ע. (1994). זהות ושפה: התערותם של יהודי בריה"מ לשעבר בישראל. בתוך: *מרוסיה לישראל*, ליסק מ' ולשם א' (עורכים). הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- למ"ס- לשכה מרכזית לסטטיסטיקה. (2007). *שנתון סטטיסטי לישראל*, לוח 4.4: 231-232.
- שורצולד, י' וטור-כספא, מ'. (1997). הקשרו של האיום המוכלל לדעות קדומות של עולים מברית המועצות לשעבר ומאתיופיה. *מגמות*, לה' (4): 504-527.
- Amit, K., Riss, I. (forthcoming). The Role of social networks in the immigration decision-making process: The case of North American immigration to Israel, *Immigrants & Minorities*.
- Anson, O. Pilpel, D. & Rolnik, V. (1996). Physical and psychological well-being among immigrant referrals to colonoscopy. *Social Science and Medicine*, 43(9): 1309-1316.
- Ben-Rafael, E., Lyubansky, M., Gluckner, O. Harris, P. Israel, Y. Jasper, W. & Schoeps, J. (2006). *Building a Diaspora: Russian Jews in Israel, Germany and the USA*. Leiden, The Netherlands: Brill.
- Bensimon, D. & Della Pergola, S. (1986). *La population Juive de France: Socio-demographie et identite*. Paris: Centre National De La Recherche Scientifique.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, (pp. 241- 258). New York: Greenwood Press.
- Borjas, J.G. (1990). *Friends or Strangers: The Impact of Immigrants on the U.S Economy*. New York: Basic Books.
- Borjas, J.G. (1994). Long-run convergence of ethnic skill differentials: The children and grandchildren of the great migration". *Industrial and Labor Relations Review*, 47,4, 553-573.
- Brandi, M. C. (2002). Skilled Immigrants in Rome. *International Migration*, 39(4).

- Chiswick, B. (1979). The economic progress of immigrants: Some apparently universal patterns. In W. Fallner (Ed.), *Contemporary Economic Problems*. (pp. 357-399). Washington, D.C.
- Chiswick, B. (1998). Hebrew language usage: Determinants and effects on earnings among immigrants in Israel *Journal of Population Economics*, 11(2):253-371.
- Chiswick, B. (2002). Immigrant earnings: Language skills, linguistic concentrations and the business cycle. *Journal of Population Economics*, 15(2):31-57.
- Iredale, Robyn. (1999). The Need to Import Skilled Personnel: Factors Favoring and Hindering its International Mobility. *International Migration*, vol. 37 (1):89-123.
- Jewish Agency for Israel. (2005). *Immigration and absorption study*. Harris interactive.
- Lester, L.H. (2005). Immigrants satisfaction: What is it? Does it matter? NILS working paper No. 154: 2-103
- Mahroum, S. (2001). Europe and the Immigration of Highly Skilled Labour. *International Migration*, 39:27-43.
- Massey, D. S. & Redstone A.I. (2006). Immigrant intentions and mobility in a global economy: The attitudes and behavior of recently arrived US immigrants, *Social Science Quarterly*, 87 (5): 954-971.
- McMichael, C. & Manderson, L. (2004). Somali women and well-being: Social networks and social capital among immigrant women in Australia. *Human Organization*, 63(1):88-99.
- Neo, F. (1995). Predictors of satisfaction with life among second generation migrants, *Social Indicators Research*, 35(1):93-116.
- Phinney, J., Horencyk, G., Liebkind, K., & Vedder, P. (2001). Ethnic Identity, Immigration, and Well-Being: An Interactional Perspective, *Journal of Social Issues*, 57(3): 493-510.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone*. A Touchstone Book, published by Simon & Schuster.
- Quaked, S. (2002). Transatlantic Roundtable on High Skilled Migration and Sending Countries Issues. *International Migration*, 40 (4): 153-166.
- Waxman, Ch., I., (1989). *American Aliyah: Portrait of an Innovative Migration Movement*. Detroit, Mich: Wayne State University Press.
- Semyonov, M., & Lerenthal, T. (1991). Country of origin, gender and the attainment of socioeconomic status: A study of stratification in the Jewish population of Israel. *Research in Social Stratification and Mobility*, 10, 325-345.

Vohra , N. & Adir, J. (2000). Life Satisfaction of Indian Immigrants in Canada. *Psychology & Developing Societies*, 12(2): 109-138.